

доступні, щодо рекреації, заповідників, курортів. З'ясовано, що на державному рівні прийнято відповідне правове регулювання щодо захисту, збереження, управління й можливого використання заповідників із метою рекреації.

Отже, держава теоретично дбає про збереження цінних територій, веде моніторинг за їх станом.

Ключові слова: рекреація, відпочинок, заповідники, нормативні документи

Ольга Андрійчук. Рекреационные места и территории заповедников: пункты соприкосновения и взаимодополнения. Цель статьи – исследование и анализ законодательных документов по обеспечению возможности свободной рекреации на заповедных территориях. Методы и материалы, анализ и обобщение данных научных разработок в современной научно-методической литературе, действующих нормативно-правовых документов, которые есть в открытом доступе по рекреации, заповедниках, курортах. Установлено, что на государственном уровне принято соответствующее правовое регулирование по защите, сохранению, управлению и возможному использованию заповедников с целью рекреации. Отсюда выводы: государство теоретически заботится о сохранении ценных территорий, ведет мониторинг за их состоянием.

Ключевые слова: рекреация, отдых, заповедники, нормативные документы.

Olga Andreychuk. Recreational Space and Protected Areas, Items Being Introduced and Complementarity.

Objective: research and analysis of legislative documents concerning the possibility of a free recreation in protected areas. Methods and materials: analysis and generalization of scientific developments in modern scientific literature, normative-legal documents, which are available at the recreation, parks, resorts. Results: it was established that at the state level made the appropriate legal regulation of the protection, preservation, management, and the possible use of reserves for the purpose of recreation. Conclusions: the state theoretically cares about the safety of valuable areas, monitors their status.

Key words: recreation, leisure, nature reserves, regulatory documents

УДК 37.04:371.7

Оксана Гресь

Самоосвіта керівника загальноосвітнього навчального закладу як педагогічна умова успішності його здоров'язберігальної діяльності

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди (м. Харків)

Постановка наукової проблеми та її значення. Одним із найважливіших чинників професійної компетентності керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) є його спроможність ефективно розв'язувати завдання розвитку здоров'я особистості через освіту. Це зумовлено тим, що саме від керівника безпосередньо залежить утілення таких значущих аспектів педагогіки здоров'я, як організація педагогічного процесу, спрямованого на збереження та зміцнення здоров'я школярів; спонукання й мобілізація як окремих учителів, так і педагогічного колективу в цілому до розв'язання завдань здоров'язбереження учнів; стимулювання шкільних педагогів до розвитку свідомого ставлення до власного здоров'я, щоб педагог слугував узірцем ведення здорового способу життя.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Вивчення наукових джерел свідчить про те, що проблема здоров'язберігальної діяльності керівника ЗНЗ досліджується в контексті валеологізації освітнього середовища як фактора підвищення ефективності навчально-виховного процесу (Т. Волченська, Т. Савустьяненко, Л. Татарнікова, Г. Тушина, С. Шмалей), розвитку здоров'я особистості через освіту, формування культури здоров'я, здорового способу життя школярів (Н. Бібік, Т. Бойченко, О. Вакуленко, В. Горашук, Т. Єрмакова, Г. Зайцев, С. Закопайло, О. Іонова, С. Кириленко, С. Кондратюк, В. Кузьменко, С. Лапаєнко, О. Лукашенко, С. Омельченко, В. Оржеховська, Н. Побірченко, О. Савченко) [3; 4; 6; 10].

З'ясовано, що здоров'язберігальна діяльність керівника ЗНЗ – невід'ємний складник його управлінсько-педагогічної діяльності, вона спрямована на створення оздоровчого середовища (фізично-предметного, психолого-комунікативного, навчально-виховного) навчального закладу, забезпечення підтримки, збереження й зміцнення здоров'я всіх учасників (школярів, педагогів, батьків) педагогічного процесу [3].

Водночас питання ефективності здоров'язберігальної діяльності керівника ЗНЗ не стало предметом спеціального вивчення в психолого-педагогічній науці.

Роботу виконано відповідно до планів НДР Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Мета статті – обґрунтування самоосвіти керівника загальноосвітнього навчального закладу як педагогічної умови успішності його здоров'язберігальної діяльності.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проведений науковий пошук, власний педагогічний досвід свідчать про те, що успішне здійснення керівником ЗНЗ здоров'язберігальної діяльності неможливе без особистісного сприйняття педагогом необхідності самозмінювання та самоосвіти як особливого роду професійної діяльності. Це вимагає від організаторів науково-методичної роботи з керівниками ЗНЗ створення специфічних умов, що стимулюють роботу педагога над собою [4].

Виходячи з особливостей контингенту педагогічних працівників керівного складу, необхідності задоволення їхніх очікувань, запитів, потреб, під педагогічними умовами ефективною реалізації здоров'язберігальної діяльності керівників ЗНЗ розумітимемо взаємопов'язаний і взаємодіючий комплекс педагогічних заходів, спрямований на допомогу в подоланні перешкод у власному зростанні, стимулювання індивідуальної активності управлінця, розвиток особистісних мотивів удосконалення.

Ці педагогічні умови мають наближати освітньо-пізнавальну роботу керівника ЗНЗ до характеру його професійної діяльності, сприяти переходу управлінця на більш високий рівень виконання управлінсько-педагогічної діяльності.

До педагогічних умов, які забезпечують ефективну реалізацію здоров'язберігальної діяльності, на нашу думку, слід віднести такі:

– вплив взаємозв'язку навчально-методичних служб районного органу управління освіти та загальноосвітнього навчального закладу, що спрямовано на активізацію особистості керівника ЗНЗ, усвідомлення ним цінностей і засвоєння знань щодо здоров'я людини, способів його збереження в процесі освіти;

– здійснення самоосвітньої роботи керівниками ЗНЗ, що відкриває можливості й забезпечує вдосконалення управлінських, комунікативних, рефлексивних якостей і вмінь, надає «інструментарій» для самостійного та творчого розв'язання завдань здоров'язбереження суб'єктів педагогічного процесу.

Серед визначених умов саме самоосвіту управлінців уважаємо найважливішим чинником успішності його професійної діяльності в цілому та, зокрема, у галузі здоров'язбереження.

Це зумовлено насамперед тим, що в сучасному суспільстві постійна самоосвіта, з одного боку, усе більше стає передумовою успіху в професійній діяльності, а з іншого (що особливо важливо) – захищає особистість від інтелектуального зuboжіння. Зазначене безпосередньо стосується педагогічних кадрів: педагог, особливо керівник школи, має бути готовим до постійних змін, що вимагає від нього самоосвітньої роботи, спрямованої на поглиблення теоретичних знань і практичних умінь, удосконалення педагогічної майстерності.

Здатність до самоосвіти керівника ЗНЗ – запорука того, що в школі буде максимально використовуватися творчий потенціал учителів. Зі свого боку, професійне й особистісне самовдосконалення педагогів, їхнє постійне оновлення позитивно впливатиме на здоровий розвиток вихованців.

Загалом під самоосвітою розуміємо самостійну пізнавальну діяльність людини, спрямовану на досягнення певних особистісно значущих цілей: задоволення загальнокультурних запитів, пізнавальних інтересів у будь-якій сфері діяльності, підвищення професійної кваліфікації [5].

Водночас самоосвіта – це засіб самовиховання, оскільки сприяє виробленню цілеспрямованості, наполегливості в досягненні мети, внутрішньої організованості, працелюбності та інших моральних якостей.

У контексті нашого дослідження під *самоосвітою керівника ЗНЗ* розумітимемо самостійне, добровільне, самокероване, неперервне засвоєння сучасних оздоровчих освітніх ідей і підходів, оновлення й набуття нових знань і досвіду, що забезпечує особистісно-професійне зростання управлінця та сприяє підвищенню якості навчання й виховання школярів за допомогою практичного розв'язання завдань здоров'язбереження особистості через освіту.

Педагог, який орієнтований на професію й прагне до особистісного та професійного вдосконалення й самоосвіти, обов'язково досягне високого рівня майстерності. Для цього слід усвідомити та розв'язати такі завдання: урахувати зміни в професійному середовищі, які відбуваються під впливом процесів інформатизації, соціально-економічних реформ; постійно працювати над підвищенням своєї професійної майстерності; оновлювати знання й уміння, які забезпечують творчу самореалізацію, здатність до активного засвоєння сучасних досягнень та експериментального пошуку; відшуковувати способи й активно застосовувати методи самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення.

Самоосвіта виконує низку функцій, які взаємодіють і доповнюють одна одну, а саме [1; 2; 7–9]:

– адаптивна, що дає змогу педагогу постійно пристосовуватися до мінливого світу, нових умов професійної діяльності;

- компенсаторна та інформаційна, яка реалізуються в процесі здобуття професійних знань, умінь, навичок, у розширенні кругозору, засвоєнні нової інформації, самостійному накопиченні знань;
- розвивальна, що передбачає формування здатності до активної й компетентної участі в перетворенні себе, своєї педагогічної діяльності, безперервне збагачення творчого потенціалу особистості.

Процес самоосвіти педагога можна розглядати як сукупність таких складників, як самооцінка (уміння оцінювати свої можливості); самооблік (ураховувати наявність своїх знань, умінь, якостей); самовизначення (уміння обрати своє місце в житті, суспільстві, уміння усвідомлювати свої інтереси); самоорганізація (уміння знайти джерело пізнання, адекватне своїм можливостям, обрати форми самоосвіти, планувати, організувати робоче місце й діяльність); самореалізація (реалізація особистістю своїх можливостей); самокритичність (уміння критично оцінювати переваги та недоліки власної роботи); саморозвиток (результат самоосвіти).

Процес самоосвіти безпосередньо пов'язаний із рівнем сформованості в управлінців сукупності основних педагогічних умінь, а саме: вивчати необхідну літературу та передовий педагогічний досвід; виокремлювати з літератури, що вивчається, і передового педагогічного досвіду основні актуальні положення, факти, явища, що зумовлюють підвищення теоретичного й методичного рівнів; вибирати з прочитаного та побаченого думки й методичні знахідки для апробації у власній педагогічній діяльності; систематизувати та розробляти науково-методичне узагальнення; упроваджувати досягнення психолого-педагогічної науки та шкільної практики у власний досвід роботи.

Основними формами самоосвіти є індивідуальні й колективні форми. Так, зміст індивідуальної самоосвіти педагога охоплює систематичне вивчення наукової, науково-популярної, навчальної, художньої та іншої літератури, періодики, мережі Internet, безпосередню участь у роботі шкільних, міжшкільних та районних методичних об'єднань, семінарів, конференцій, педагогічних читань; розробку окремих проблем, пов'язаних з удосконаленням навчально-виховної роботи; підготовку доповідей, виступів, огляд і реферування педагогічних та методичних журналів, збірників тощо.

Самоосвіта передбачає також застосування допоміжних засобів: прослуховування лекцій, доповідей, концертів, консультації спеціалістів, відвідування театрів, музеїв, виставок, перегляд кінофільмів, телепередач, різні види практичної діяльності (досліди, експерименти, моделювання тощо).

Самоосвіта дає ефективні результати в разі, коли вона здійснюється цілеспрямовано, рівномірно й систематично. Це вимагає складання індивідуального плану самоосвіти, який має містити такі складники: перелік літератури, яку планується опрацювати; визначені форми самоосвіти; термін завершення роботи; передбачувані результати (підготовка доповіді, виступ на засіданні методичного об'єднання, опис досвіду роботи, оформлення результатів у вигляді звітів тощо).

Управління процесом самоосвіти за своєю структурою являє собою декілька послідовних етапів, зміст яких пов'язаний із підготовкою, здійсненням і підбиттям підсумків діяльності. Такими основними етапами є постановка мети діяльності, формулювання адекватних завдань, збір інформації про стан об'єкта управління, визначення завдань роботи, програмування й планування; організація діяльності та зв'язків, аналіз ходу процесу, його корекція, аналіз ефективності зробленого, визначення нових цілей.

Як зазначалося вище, самоосвітня робота керівника школи є самостійною й самокерованою. Водночас, як свідчить наш досвід, самоосвіта керівника ЗНЗ має стимулюватися з боку районного органу управління освіти (РОУ).

До основних форм і методів спонукання керівників шкіл до самоосвіти слід віднести такі: систематичне пояснення ролі самоосвітньої роботи, організація виступів педагогів із питань обміну досвідом самоосвіти; індивідуальні бесіди представників РОУ з керівником школи про основні напрями самоосвіти; спільне обговорення представниками РОУ та керівником ЗНЗ методів вивчення важливих розділів і тем програми самоосвіти; стимулювання найбільш підготовлених керівників ЗНЗ до науково-дослідницької роботи; комплектування та поповнення бібліотечного фонду літературою з питань самоосвіти й самовдосконалення, а також новинками психолого-педагогічної літератури; проведення циклів лекцій, групових та індивідуальних консультацій, семінарів; систематичне підбиття підсумків самоосвітньої роботи керівника ЗНЗ (співбесіди, звіти на педрадах і засіданнях методичних об'єднань); визначення завдань і змісту самоосвіти на новий навчальний рік, аналіз якісних підсумків навчально-виховного процесу.

У методичному кабінеті РОУ на допомогу керівникам ЗНЗ у їхній самоосвітній діяльності повинен формуватися банк матеріалів: списки рекомендованої для самостійного опрацювання літератури; матеріали з передового педагогічного досвіду; різні варіанти планів із самоосвітньої діяльності; тексти

доповідей; зразки рефератів за наслідками самоосвітньої діяльності; узірці конспектів літературних джерел; новинки психолого-педагогічної літератури тощо.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження дає підставу зробити такі висновки. Найважливішою педагогічною умовою успішності здоров'язберігальної діяльності керівника ЗНЗ є здійснення ним самоосвітньої роботи.

Під самоосвітою керівника ЗНЗ розуміємо самостійне, добровільне, самокероване, неперервне засвоєння сучасних оздоровчих освітніх ідей і підходів, оновлення й набуття нових знань та досвіду, що забезпечує особистісно-професійне зростання управлінця й сприяє підвищенню якості навчання та виховання школярів за допомогою практичного розв'язання завдань здоров'язбереження особистості через освіту.

Висвітлено функції, форми самоосвіти педагогів, а також засоби стимулювання самоосвітньої роботи керівників ЗНЗ із боку районного органу управління освіти.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні питань готовності керівників загальноосвітніх навчальних закладів до здоров'язберігальної діяльності.

Джерела та література

1. Введение в педагогическую деятельность : учеб. пособие / под ред. А. С. Роботовой. – М. : Академия, 2002. – 208 с.
2. Вопросы взаимосвязи образования и самообразования студентов : сб. науч. тр. / под ред. Г. Н. Серикова. – Челябинск : ЧГУ, 1991. – 144 с.
3. Гресь О. В. Здоров'язберігаюча діяльність керівників загальноосвітніх навчальних закладів як психолого-педагогічна проблема / О. В. Гресь // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2014. – № 12. – С. 31–34.
4. Гресь О. В. Андрагогічні підходи до організації здоров'язберігаючої діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів / О. В. Гресь // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. – Запоріжжя : Класичний приват. ун-т, 2014. – Вип. 39(92). – С. 128–132.
5. Енциклопедія освіти / АПН України / голов. ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
6. Іонова О. М. Салютогенетичний підхід до підготовки майбутніх педагогів / О. М. Іонова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : зб. наук. пр. – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2015. – № 2. – С. 34–42.
7. Князева М. Ключ к самосозиданию / М. Князева. – М. : [б. и.], 1990. – 65 с.
8. Коджаспирова Г. М. Словарь по педагогике / Г. М. Коджаспирова, А. Ю. Коджаспиров. – М. : ИКЦ «Март» ; Ростов н/Д. : Издат. центр «Март», 2005. – 448 с.
9. Самоосвіта педагога як умова підвищення його професійної компетентності : [метод. рек.] / уклад. І. Я. Жорова, Т. О. Кузьмич, Л. М. Назаренко. – Херсон : РІПО, 2012. – 48 с.
10. Формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу : навч. посіб. / [Ю. Д. Бойчук, К. І. Васильєва, Л. В. Гринь та ін.]. – Х. : ХДАДМ, 2012. – 146 с.

Анотації

Визначено, що найважливішою педагогічною умовою успішності здоров'язберігальної діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) є здійснення управлінцем самоосвітньої роботи (самостійне, добровільне, самокероване, неперервне засвоєння сучасних оздоровчих освітніх ідей і підходів, оновлення й набуття нових знань і досвіду, що забезпечує особистісно-професійне зростання управлінця та сприяє підвищенню якості навчання й виховання школярів за допомогою практичного розв'язання завдань здоров'язбереження особистості через освіту). Розкрито функції, форми самоосвіти педагогів, а також засоби стимулювання самоосвітньої роботи керівників ЗНЗ із боку районного органу управління освіти.

Ключові слова: керівник, загальноосвітній навчальний заклад, здоров'язберігальна діяльність, успішність, педагогічні умови, самоосвіта.

Оксана Гресь. Самообразование руководителя общеобразовательного учебного заведения как педагогическое условие успешности его здоровьесохраняющей деятельности. *Определено, что важнейшим педагогическим условием успешности здоровьесохраняющей деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения (ОУЗ) является осуществление управленцем самообразовательной работы (самостоятельное, добровольное, самоуправляемое, непрерывное усвоение современных оздоровительных образовательных идей и подходов, обновление и приобретение новых знаний и опыта, что обеспечивает личностно-профессиональный рост управленца и способствует повышению качества обучения и воспитания школьников путем решения задач здоровьесохранения личности через образование). Раскрыты функции, формы самообразования педагогов, а также средства стимулирования самообразовательной работы руководителей ОУЗ со стороны районного органа управления образованием.*

Ключевые слова: руководитель, общеобразовательное учебное заведение, здоровьесохраняющая деятельность, успешность, педагогические условия, самообразование.

Oksana Gres. Self-education of a Head of General Educational Establishment as a Pedagogical Condition for the Success of His Health Saving Activities. Determined that the most important condition for successful health saving activity of a head of general educational establishment (GEE) is conduction by a manager self-realization work (independent, voluntary, self-governing, continuous absorption of modern health education ideas and approaches, update and acquire new knowledge and experience that provides personal and professional growth manager and contributes to the quality of training and education of schoolchildren by solving health saving of personality through education). Disclosed functions, forms of teachers' self-education, as well as means of encouraging self-educational work of GEE heads on the part of district educational authorities.

Key words: head, general educational establishment, health saving activity, success, pedagogical conditions, self-education.